

سرسخن

اسناد تاریخی شامل بخشی از محتویات بایگانی های امروزی، فرامین شاهان و رجال در قالب سلطانیات، اسناد دیوانی، حقوقی، مالی و قضایی، مکاتبات دوستانه بین مردم، عکسهای تاریخی و هزاران سند مکتوب و غیر مکتوب دیگر است که امروزه با آن می توان برگی از گذشته را به رشته تحریر در آورد. از این رو آرشیو، آماده سازی، طبقه بندی، فهرست نویسی و نمایه سازی این منابع می تواند گامی موثر در جهت شناخت بیشتر این اسناد به جامعه پژوهشگر باشد تا از رهگذر آن بتوان زوایای تاریک تاریخ این مرز و بوم را روشن ساخت و یا به شک و تردیدهای یک واقعه تاریخی پاسخ داد.

مدیریت امور اسناد و مطبوعات کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی مانند بسیاری از آرشیوهای دیگر مجموعه ای مهم از اسناد تاریخی را که به صورت اهدایی، وقفی و خریداری تهیه شده اند نگهداری کرده و پس از آماده سازی در اختیار جامعه پژوهشگر قرار می دهد. مجموعه های اسنادی این مرکز از چند بُعد کلی قابل بررسی است:

* شناخت تاریخ آستان قدس رضوی: در میان مجموعه های آرشیوی در این مرکز، مجموعه دویست و هشتاد هزار برگی اسناد آستان قدس رضوی از نفایس به شمار می رود. این مجموعه که تاریخ اداری، اجتماعی و اقتصادی آستان قدس را از دوره صفویه تا پایان قاجار بازگو می کند نه تنها بیانگر تاریخ سرکار فیض آثار است بلکه در روشن سازی تاریخ مشهد، خراسان بزرگ و ایران قابل تامل و بررسی است. حدود هفتاد هزار برگ از اسناد این مجموعه مربوط به تشکیلات اداری آستان قدس در عصر صفوی است که نمایی از تشکیلات دیوانی عصر صفوی را نشان می دهد.

* تاریخ محلی و منطقه ای: در این مرکز مجموعه های بزرگی از برخی مناطق ایران وجود دارد که تاریخ محلی و منطقه ای را بیان می دارد. اسناد مربوط به جنوب خراسان که حاوی اطلاعات گرانقدری در حوزه تاریخ سیاسی این منطقه جغرافیایی در دوره قاجار و به ویژه جنگ جهانی اول است. علاوه بر این تعداد بسیاری حکم و فرمان، اسناد تجاری و اقتصادی از تجارتخانه های اصفهان، شیراز، یزد، نائین و قمشه؛ مبیعه نامه و مصالحه خط و بسیاری از اسناد اجتماعی دیگر از دوره قاجار و پهلوی اول موجود می باشد که در سال های اخیر توسط این مرکز خریداری شده است. البته بیشتر این اسناد اخیر مربوط به حوزه اصفهان است. اسنادی نیز از امور مالی و زراعی بلوکات تهران و مرکز ایران در مجموعه آصف السلطنه موجود است.

* تاریخ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و نظامی: به لحاظ موضوعی، اسناد موجود در این مرکز از تنوع قابل ملاحظه ای برخوردار است. احکام و فرامین موجود در این مرکز و اسناد مربوط به وزارتخانه ها چون وزارت عدلیه، اسناد نظامی که تاریخ نظامی ایران را به صورت مفصل و بسیار جزئی مشخص می

کند از نمونه های قابل ملاحظه اند. تعداد بسیاری مصالحه خط، مبیعه نامه و اجاره خط موجود است که بررسی آنها می تواند تاریخ اجتماعی و اقتصادی و مناسبات مالی بین مردم را در ایران نشان دهد، امری که در منابع و پژوهش ها مهجور مانده است.

همه اینها در کنار اسناد غیر مکتوبی چون عکس ها و مواد دیداری و شنیداری گنجینه ای گرانقدر را به وجود آورده است. توجه و اهتمام به این مجموعه با ارزش از جهت شرایط نگهداری و اطلاع رسانی به محققان و استفاده درست جامعه پژوهشگر از اطلاعات مستتر در آنها می تواند دریچه ای نو را به سوی گذشته ایران بگشاید.